

Observacions sobre l'agricultura genèticament modificada i la necessitat d'una veritable sobirania popular

I.Introducció

L'aparició d'Organismes Genèticament Modificats (OGM), més comunament coneguts com a transgènics, es remunta a fa ben pocs anys, en termes històrics. Així, els primers transgènics com a tals, és a dir, organismes creats en laboratoris a partir de cèl·lules d'un organisme a les quals s'incorporen gens d'altres organismes (per exemple, cèl·lules de blat de moro amb gens d'un bacteri) per produir una característica desitjada (generalment fer que la planta, de blat de moro en aquest cas, sigui resistent a determinats insecticides, herbicides o plagues), en un procés que mai s'hauria pogut donar de forma natural, es van començar a produir a principis dels anys 80 i des de llavors, lenta però inexorablement, els cultius i aliments transgènics es van estenent arreu del nostre planeta globalitzat, envaint silenciosament els nostres camps i els nostres plats¹.

Els transgènics presenten un conjunt d'implicacions polítiques, econòmiques, socials, ecològiques i biològiques que en el marc d'aquest article només podem esmentar breument². En l'àmbit polític, el procés d'imposició dels transgènics ens demostra que són les empreses i els seus interessos el que prima per sobre de la salut pública i la voluntat ciutadana. El poder econòmic s'alia amb les elits polítiques i així l'aprovació dels OGM es duu a terme d'esquenes a la ciutadania, mitjançant uns processos plens d'irregularitats, corrupcions i opacitat informativa³. En l'àmbit econòmic, podem constatar com els transgènics accentuen encara més les desigualtats, ja que la transgènesi s'inscriu en una lògica industrial de l'agricultura que fomenta la concentració de la producció i per tant la desaparició de moltes unitats agrícoles que no poden fer front als costos associats a aquest model, que doblega als agricultors fent-los dependents de les llavors i dels agroquímics que els venen les grans multinacionals⁴. Els transgènics comporten també l'agreujament del deteriorament i el desarrelament social, ja que contribueixen al fet que milers de persones siguin expulsades del camp i engreixin cada vegada més els suburbis de les grans ciutats, malvivint en la misèria⁵. Per últim, els OGM juguen un paper crucial en la severa crisi ecològica i biològica que pateix la humanitat, ja que accentuen de forma

¹ L'any 2007 els cultius transgènics comptaven amb 114,3 milions d'hectàrees arreu de 23 països (12 dels quals són països empobrits). L'any 2006 als Estats Units, el 89% de les plantacions de soja eren transgèniques, així com el 83% del cotó i el 61% del blat. A l'Argentina, actualment, més del 60% de les terres de cultiu estan cobertes pel nou "or verd", la soja transgènica. Per altra banda, Espanya és un dels països de la Unió Europea amb més cultius d'OGM, especialment de blat de moro, (76.000 hectàrees el 2009, el 20% del total de blat cultivat) i aquest país també és el líder europeu en l'al·lotjament de camps experimentals d'OGM a l'aire lliure (alberga pràcticament la meitat dels assajos a l'aire lliure de la UE -un 42%-). Font: *Amigos de la Tierra* www.tierra.org.

² Per una àmplia informació de tots els problemes que impliquen els OGM recomano vivament la lectura del llibre "*El Mundo según Monsanto*", de la periodista Marie Monique Robin o el visionat del documental homònim que podeu trobar en línia.

³ Veure per exemple el procés d'aprovació dels OGM als EUA (*El Mundo según Monsanto*, cap.7), les relacions de l'Agència de Seguretat Alimentària de la UE (EFSA) amb la indústria biotecnològica <http://www.foeeurope.org/GMOs/publications/EFSAreport.pdf> o l'informe "Las Malas compañías" http://www.foeeurope.org/GMOs/publications/Las_Malas_Companias.pdf

⁴ Veure per exemple els problemes que estan causant a Amèrica Llatina o a l'Índia (*El Mundo según Monsanto*, cap.13-14-15)

⁵ Per exemple al Paraguai 100.000 persones són expulsades cada any del camp cap a la ciutat degut a l'avenç de l'agricultura transgènica i la progressiva concentració de terres. Font: *El Mundo según Monsanto*, cap.14

alarmant la pèrdua de biodiversitat i els agroquímics que hi van associats contaminen les aigües, els sòls i les persones⁶. Els estudis destinats a provar la seva innocuïtat són realitzats per les mateixes empreses que tenen interessos en vendre'ls, i en molts casos estudis independents han demostrat que la manipulació genètica té efectes adversos i imprevisibles sobre la salut i el medi⁷.

Malgrat tot, la introducció i proliferació de l'agricultura transgènica no té res d'estrany si tenim en compte la naturalesa del sistema actual i les seves dinàmiques. I és que des de fa aproximadament 200 anys, vivim en un sistema d'economia de mercat capitalista, les dinàmiques bàsiques del qual són, d'una banda, el creixement econòmic constant a través de la mercantilització contínua, és a dir, la necessitat d'anar expandint el sistema de mercat a cada cop més àmbits de la vida personal i col·lectiva, i de l'altra, la concentració de poder econòmic i polític en poques mans, que possibilita que una minoria privilegiada acumuli els mitjans de producció i el capital i que cada cop menys persones puguin decidir sobre les qüestions econòmiques i polítiques fonamentals de la nostra societat.

Si ens fixem en l'evolució de l'agricultura i l'alimentació en els últims dos segles, veurem com aquestes dinàmiques de creixement, mercantilització i de concentració de poder es manifesten de forma cada cop més pronunciada.

II. El procés de mercantilització en l'agricultura i l'alimentació

El procés de mercantilització, que va començar fa aproximadament 200 anys amb l'establiment del sistema d'economia de mercat capitalista, és un procés mitjançant el qual es passa progressivament de mercats integrats a la societat i controlats per ella a un sistema en el qual el mercat està separat de la societat i fora del seu control⁸. Al llarg d'aquest procés podem observar com les dinàmiques del sistema de mercat determinen cada cop més el desenvolupament social, i com nombrosos béns i serveis que anteriorment havien escapat a la lògica mercantil són regulats pel mecanisme de preus. De manera que podem dir que en lloc de ser el mercat una institució de la societat, la societat es converteix en un apèndix del mercat.

Així, a les acaballes del segle XVIII i a principis del XIX es comença a mercantilitzar la terra, un bé que mai abans havia estat mercantilitzat. A Anglaterra (i a d'altres països successivament) des del segle XVI aproximadament fins a finals del segle XVIII es desenvolupà progressivament un procés de desposseïció i d'expropiació de la terra a la població rural, el "pecat original" de l'economia de mercat capitalista que Marx anomena

⁶ Així, la conseqüència de la introducció de blat de moro OGM a l'Estat Espanyol ha estat la pràctica desaparició del blat de moro ecològic o convencional. Per altra banda, a Argentina més de 200.000 hectàrees de bosc primari desapareixen cada any, degut principalment a l'expansió del cultiu de soja transgènica. Pel que fa a la toxicitat dels productes químics utilitzats en els cultius OGM veure per exemple "*L'herbicida Monsanto Roundup, que es ven conjuntament amb les llavors de varietats transgèniques, és letal per les cèl·lules humanes*" <http://www.somloquesembrem.org/index3.php?actual=7&actual2=100> o bé *El Mundo segùn Monsanto, cap.4*.

⁷ Nombrosos estudis dels efectes dels transgènics sobre la salut: <http://www.somloquesembrem.org/index.php?id=33&hover=14>. Fins i tot la Comissió Europea ha arribat a admetre en algun moment les incerteses dels aliments OGM. Vegeu James Sturcke "*EU commission 'admitted GM food uncertainty'*" www.guardian.co.uk, Tuesday 18 April 2006

⁸ Aquest procés és analitzat amb detall per Karl Polanyi al llibre "*La Gran Transformació*"

“acumulació originària”, i que no és altra cosa que l'expropiació de la terra dels camperols lliures que s'autoabastien a ells i a les seves famílies així com la privatització de les terres comunals (procés dels "enclosures"). Aquest procés provocà l'emigració forçosa de milions de camperols des del camp a les ciutats, obligats per les noves circumstàncies a vendre la seva força de treball a les incipients fàbriques, així com la desaparició de centenars de milers de pobles. Significà, en poques paraules, la progressiva desaparició de les condicions que possibilitaven una certa autonomia econòmica i uns mitjans de vida a les persones per tal que aquestes passessin a dependre de condicions que els eren totalment alienes (sobretot, del treball assalariat). Al llarg d'aquest procés veiem també com l'oligarquia política es posa al costat de la nova oligarquia econòmica que estava emergint, i apareixen lleis que obliguen al treball, criminalitzant la pobresa i el desarrelament que el mateix sistema estava provocant⁹.

Ja ben entrats al segle XX, el procés de mercantilització en el sector agrícola prossegueix el seu avenç mitjançant l'anomenada “Revolució Verda”, que converteix l'agricultura en una eina adaptada als temps moderns globalitzats, incrementant ràpidament la productivitat i el creixement a través de l'explotació intensiva de monocultius mitjançant la mecanització agrícola, la utilització massiva de productes químics (fertilitzants i pesticides), la generalització dels sistemes de reg i la selecció de varietats híbrides d'alt rendiment, entre d'altres. Aquesta transformació, si bé va augmentar la producció d'aliments a escala global en un primer moment, va tenir greus conseqüències ecològiques i va afavorir la concentració de terres i de capitals ja que milers de camperols van ser exclosos d'un sistema agrícola extremadament car¹⁰.

Finalment, des dels anys 80 i fins als nostres dies, assistim a una “Segona Revolució Verda”: la imposició de l'agricultura genèticament modificada, orquestrada per corporacions multinacionals privades com Monsanto, l'objectiu de les quals és maximitzar els seus beneficis mitjançant la manipulació genètica que els permet aconseguir lucratives patents. En efecte, després de la privatització de la terra i de l'extensió de l'agricultura química i industrial, presenciem un nou assalt del procés de mercantilització: les patents sobre els organismes vius. Aquest procés, al servei de les grans corporacions i impulsat en els darrers anys per la OMC en el seu acord sobre els ADPIC ("*Aspectes dels Drets de Propietat Intel·lectual que Afecten al Comerç*"), pretén "garantir" la propietat intel·lectual sobre els organismes vius arreu del món¹¹. Es tracta de la privatització de la vida en tota regla i és un procés que va més enllà dels organismes genèticament modificats. Tal i com es desprèn de la sentència d'un jutge del Tribunal Suprem d'Estats Units en declarar patentable el primer ésser viu: "*Tot el que sota el sol hagi estat tocat per la mà de l'home pot ésser patentat*"¹².

⁹ Karl Marx, "*El Capital*", capítol 24.

¹⁰ Vandana Shiva ha estat una de les persones que ha denunciat amb més vehemència els problemes de la Revolució Verda. Vegeu per exemple: <http://livingheritage.org/green-revolution.htm>

¹¹ Per saber-ne més vegeu *El Mundo según Monsanto*, cap. 16

¹² *Ibid*, pàg. 304

Davant d'aquest panorama, tenint en compte que la proliferació dels transgènics forma part del procés de mercantilització que porta 200 anys avançant, ens hem de preguntar: és possible, dins els marcs de l'economia de mercat internacionalitzada actual, frenar i revertir la proliferació dels transgènics i així evitar els seus efectes adversos? És realista concebre una prohibició efectiva dels cultius i les importacions d'OGM dins les actuals institucions de la Unió Europea i dins els nostres països?

III. L'autorització i l'extensió dels transgènics a Europa: qui no corre vola...

La introducció dels transgènics agrícoles a Europa es remunta al període entre 1994-1998, quan la Comissió Europea va donar llum verda a la comercialització de diversos productes OGM. Tot i les primeres autoritzacions, l'any 1999 aquest procés es va aturar a causa de l'escepticisme de la societat i d'alguns estats que vetaren les autoritzacions de nous productes basant-se en raons mediambientals i de salut. Des de llavors es va establir una moratòria *de facto* sobre els OGM que no va trigar gaire (2003) a ser denunciada davant l'OMC per estats com Argentina, EUA i Canadà (els majors exportadors d'OGM del món), els quals instaven a la UE a millorar la facilitat de les aprovacions de nous productes i a alguns Estats Membres a deixar d'utilitzar "clàusules de salvaguarda" que a la pràctica servien per impedir el cultiu i la importació de productes OGM als seus territoris¹³.

Les pressions dels països exportadors d'OGM així com les dinàmiques del sistema que necessiten l'obertura i expansió dels mercats, no han trigat gaire a tenir efectes. Per no quedar-se enrere en el joc de la concentració de poder i el creixement en un marc de competència mundial, Europa no pot fer una altra cosa que permetre i promoure la importació i el cultiu de més transgènics. Així, el mes de maig d'aquest any, la Comissió Europea, de la mà de l'EFSA (l'Agència de Seguretat Alimentària de la UE) ha autoritzat el primer cultiu d'aquestes característiques a Europa des de l'inici de la *moratòria* (la patata *Amflora*). Al mateix temps, el mes de juliol el Comissari John Dalli ha fet una proposta de regulació que modificaria la directiva 2001/18/EC sobre la possibilitat que els Estats Membres restringeixin o prohibeixin lliurement el cultiu d'OGM al seu territori¹⁴. Detinguem-nos breument en aquesta nova proposta, ja que és un clar exemple de la direcció que prenen els òrgans de govern de la Unió Europea en relació a la qüestió dels transgènics, com no podria ser d'altra manera dins la lògica de l'economia de mercat internacionalitzada.

Com hem comentat, fins ara, algunes regions i estats com França, Alemanya, Luxemburg, Àustria, Itàlia i Grècia havien utilitzat "clàusules de salvaguarda" previstes en alguns articles de diverses regulacions i directives europees, com ara l'article 23 de la

¹³ Veure "WTO rules EU import ban illegal" <http://www.nytimes.com/2006/02/07/business/worldbusiness/07iht-gmo.html> o també "US wins WTO backing in war with Europe over GM food" <http://www.guardian.co.uk/science/2006/feb/08/gm.wto>

¹⁴ http://ec.europa.eu/food/food/biotechnology/docs/proposal_en.pdf

directiva 2001/18 /EC, per tal de prohibir la importació i el cultiu¹⁵ d'alguns OGM com a productes o components d'un producte si consideraven que malgrat ésser autoritzats per la Unió Europea, aquests podien representar un greu risc per a la salut i el medi ambient. La nova proposta de Dalli consisteix en afegir a aquesta Directiva un nou article que només parla de la restricció o prohibició del cultiu, no de la importació. De fet, en el desenvolupament de la proposta de modificació s'emfatitza en diversos punts que la regulació només es refereix a la possibilitat de prohibir els cultius transgènics, però en cap cas d'obstaculitzar la seva importació o la seva entrada al país, cosa que trencaria amb les obligacions del lliure mercat i l'OMC.

Per altra banda, el nou article introdueix una nova condició per poder prohibir el cultiu d'OGM: les raons que justifiquin les mesures preses pels estats *no poden estar basades en motius relacionats amb l'avaluació dels efectes adversos sobre la salut i el medi ambient*. Per tant, si s'aprova aquest article, què succeirà amb les “clàusules de salvaguarda” que fins ara havien permès prohibir o restringir el cultiu i la importació d'OGM? Aquestes, que precisament només es podien aplicar si s'al·legaven motius mediambientals o de salut, quedaran desactivades *de facto* ja que tota l'autoritat per decidir si un OGM pot provocar danys mediambientals o de salut recaurà en l'EFSA¹⁶.

Així doncs, la nova proposta de Dalli no només desbloqueja el procés d'aprovació de nous productes en l'àmbit europeu, que fins ara tenia dificultats per tirar endavant a causa del vet de diversos estats, sinó que a més, elimina la possibilitat d'utilitzar les “clàusules de salvaguarda” que a la pràctica protegien els mercats interns de l'entrada de transgènics. I resta tan sols... la possibilitat de prohibir el cultiu¹⁷. Però... és efectiva aquesta possibilitat en el marc institucional actual? Nombrosos exemples il·lustren la impossibilitat de protegir-nos dels OGM en un marc d'economia de mercat internacionalitzada, com ara el cas de Mèxic, en què malgrat una moratòria sobre els cultius de blat de moro transgènic, el blat de moro mexicà va acabar contaminat amb blat de moro OGM procedent d'EUA a causa de l'ALENA, un acord de lliure comerç en virtut del qual no es pot impedir la importació massiva d'aquest cereal al país. Per altra banda, el Paraguai, veí de la transgènica Argentina, va haver d'autoritzar els cultius transgènics *a posteriori* un cop es va haver constatat que *de facto*, la contaminació transgènica havia arribat als seus camps¹⁸.

IV. La necessitat d'un nou marc institucional: la proposta de la Democràcia Inclusiva

Com hem vist, la proliferació dels transgènics està estretament relacionada amb les

¹⁵ L'article parla de prohibir o restringir provisionalment l'ús i/o la venda d'OGM. Malgrat això, l'article previ es contradiu directament amb aquest en assenyalar que no es pot prohibir, restringir o impedir la posada al mercat dels OGM autoritzats.

¹⁶ Recordem el funcionament més que dubtós d'aquest organisme i de les seves relacions amb la indústria biotecnològica: <http://www.foeeurope.org/GMOs/publications/EFSAreport.pdf>

¹⁷ En aquest sentit els estats poden al·legar per exemple motius socioeconòmics, com ara impossibilitat de garantir la coexistència entre cultius OGM i cultius ecològics o convencionals

¹⁸ Per conèixer en detall aquests dos exemples vegeu *El Mundo según Monsanto* cap.12 i 14

dinàmiques de l'economia de mercat capitalista, que estén la mercantilització a cada cop més àmbits de la vida. Així, no té res d'estrany el rumb que segueix la Unió Europea en aquesta matèria: l'extensió de l'agricultura genèticament modificada, lluny de ser una qüestió de (mala) voluntat política o una elecció (equivocada) per part de les elits, deriva directament del funcionament estructural de l'actual sistema d'organització socioeconòmic. Per tant, un món sense transgènics només és possible en la mesura que superem el sistema que fa necessàries i possibles aquest tipus d'aberracions. La tendència a patentar els éssers vius i modificar-los en la seva essència per incrementar el lucre corporatiu no cessarà fins que no es desactivin les seves causes. Això requereix d'un nou moviment polític que no es restringeixi a la protesta, sinó que actuï amb fortalesa i coratge per construir un nou marc institucional on siguin les persones les que controlin democràticament les decisions econòmiques i polítiques que els afecten, com per exemple les decisions sobre les tècniques agrícoles emprades. Però per començar a construir un moviment d'aquest tipus, necessitem visualitzar el tipus de societat que desitgem i com podríem construir-la.

En aquest sentit, la proposta de la Democràcia Inclusiva ofereix una visió realista i desitjable d'un nou marc institucional que elimina les causes de les principals patologies del món contemporani que, com la transgènesi, deriven de la concentració de poder inherent al sistema de l'economia de mercat capitalista i la "democràcia" representativa. La Democràcia Inclusiva (DI) és una proposta d'estructura institucional que inclou a tota la població i a tots els àmbits de la vida col·lectiva en un règim de gestió democràtica, és a dir, de distribució igualitària del poder entre tots els ciutadans. Es tracta de reprendre col·lectivament les regnes de la política i de l'economia per construir una nova forma d'organització social que tingui l'objectiu de satisfer les necessitats de les persones i que permeti la reintegració de la societat amb la Natura¹⁹, fent desaparèixer les causes que ens han conduït a l'actual crisi multidimensional²⁰.

El projecte de la DI consisteix en la creació de noves institucions i cultura en tots els àmbits de la societat: econòmic, polític, social i ecològic. Així, la **democràcia política** consisteix en la creació d'institucions locals de democràcia directa en la forma d'assemblees ciutadanes que decideixen les qüestions fonamentals que afecten la vida col·lectiva, entre les quals hi ha l'agricultura i l'alimentació. És altament probable que si les persones podem decidir directament quina agricultura volem amb consciència de causa, evitarem aquelles tècniques que tenen efectes nocius sobre la nostra salut i el medi, tècniques que en l'actualitat són les que prevalen perquè estem institucionalment incapacitats per controlar les condicions que afecten a les nostres vides.

La **democràcia econòmica** consisteix en la creació d'institucions de propietat col·lectiva dels recursos productius i un control col·lectiu d'aquests per part de les

¹⁹ El projecte polític i la perspectiva teòrica de la Democràcia Inclusiva ha estat extensament desenvolupat en els darrers vint anys principalment per Takis Fotopoulos. Per una exposició detallada vegeu "*Hacia una democracia inclusiva- la crisis generalizada de la economía de crecimiento y la necesidad de un nuevo proyecto liberador*" Takis Fotopoulos, 1997) disponible a www.democraciainclusiva.org.

²⁰ Una crisi que afecta tots els àmbits de la vida, l'àmbit polític, social, cultural, econòmic, ecològic, ideològic, etc.

assemblees demòtiques. Així, construint una democràcia inclusiva es revertiria el procés de mercantilització ja que el sistema de mercat es substituiria per un *sistema econòmic demòtic* on els mitjans de producció i els recursos naturals, com ara la terra, la maquinària i les llavors, serien posseïts i controlats per la ciutadania en favor de l'interès general expressat en les assemblees municipals i no seria possible la possessió privada que comporta que els interessos parcials passin per damunt de l'interès general.

La **democràcia en l'àmbit social** consisteix en la creació d'institucions d'autogestió als llocs de treball, a les institucions educatives i culturals, etc. que dirigeixen la seva activitat en concordança amb els objectius generals establerts per les assemblees ciutadanes. Així, les empreses, les institucions educatives, els mitjans de comunicació, etc. serien de la comunitat i per a la comunitat i es guiarien per l'interès general democràticament establert i no per interessos particulars o mercantils, com passa actualment (i el cas dels transgènics n'és un exemple paradigmàtic)²¹.

L'establiment d'una **democràcia ecològica** passa per la creació d'unes institucions i una cultura que assegurin la reintegració de la societat amb la natura. Això implica una economia local al servei de les persones, que no es basi en el creixement econòmic incessant ni en la gestió lucrativa i privada. D'aquesta manera, per exemple, en una DI l'agricultura industrial, química i transgènica basada en monocultius al servei del mercat global, que avui tendeix a imposar-se arreu del món, deixaria de tenir la seva raó de ser, i per contrapartida, probablement apareixerien desenes de raons per impulsar i cuidar l'agricultura biològica, local, diversa i disponible per a tothom. L'establiment d'una nova economia local, juntament amb una nova *paideia* democràtica, possibilitaria el sorgiment d'un nou sistema de valors que no es basaria en la dominació dels éssers humans ni de la natura.

V. Recuperem la sobirania alimentària recuperant la sobirania popular: la transició cap a una Democràcia Inclusiva

Tenint en compte que el sistema de l'economia de mercat capitalista i la "democràcia" representativa porta dos segles funcionant, ningú s'hauria de fer il·lusions que l'establiment d'una democràcia inclusiva serà un procés ràpid o senzill. Aquest procés està obligat a ser llarg i a implicar un moviment popular enorme estès al llarg de tot un període històric. Per això, si bé és important tenir unes idees clares sobre el possible funcionament d'una societat alternativa (evidentment, seran les assemblees del futur les que decidiran quina forma prendrà en cada moment l'organització social) és també indispensable proposar una estratègia de transició que ens condueixi progressivament a la substitució del marc institucional actual²².

²¹ Trobem nombrosos exemples que il·lustren la influència de la indústria biotecnològica en diversos camps socials: en l'àmbit dels mitjans de comunicació podem observar com el finançament de la revista *Nature* depèn fonamentalment dels anuncis pagats per grans empreses o com l'any 1998 la revista *The Ecologist* va tenir molts problemes per imprimir i distribuir un número dedicat a la multinacional Monsanto. Per altra banda, investigadors com Arpad Pusztai han estat víctimes d'un linxament mediàtic, científic i acadèmic en fer sortir a la llum un estudi que qüestionava la seguretat d'unes patates OGM. Vegeu *El Mundo según Monsanto* cap. 8 i 9

²² En aquest article fem algunes pinzellades sobre l'estratègia de transició proposada per assolir una DI, particularment d'allò que

Així, per una banda, el procés per a l'establiment progressiu d'una democràcia inclusiva requereix en primer lloc la **construcció d'un moviment** que:

- **Signi conscient** que la crisi multidimensional actual és fruit del sistema socioeconòmic establert i el seu procés de mercantilització inherent, que afecta cada cop més àmbits de la vida (educació, salut, cultura, etc.).

- **Uneixi** tots aquells grups socials que volen canviar la societat amb una visió comuna del món, un paradigma comú, que vegi la causa última de totes les crisis que afrontem en les actuals estructures que assegurin la concentració de poder en tots els àmbits, així com els sistemes de valors corresponents.

- **Proposi** una nova forma d'organització social basada en la redistribució del poder polític, econòmic i social entre els ciutadans, això és, en una veritable democràcia, així com una estratègia de transició que permeti començar a actuar aquí i ara.

Per altra banda, l'estratègia de transició de la DI requereix una conjunció de **diverses tàctiques** que tenen la particularitat de no ser un fi en si mateixes sinó de formar part d'un programa que té l'objectiu explícit de substituir l'economia de mercat i la "democràcia" estatista per una democràcia inclusiva.

Així, en el marc de la construcció d'una DI, podem impulsar mesures que ens condueixin progressivament a l'establiment d'una agricultura local, ecològica i lliure de transgènics. Per exemple, amb la creació d'un nou tipus d'empreses, les **empreses demòtiques**, controlades i posseïdes per la ciutadania d'una àrea geogràfica determinada i autogestionades pels seus treballadors, que produïrien bàsicament per al mercat local i amb recursos locals, la utilització de llavors transgèniques no tindria raó de ser, ja que aquestes s'han de comprar cada any a corporacions multinacionals i van en detriment de la conservació de llavors locals i de l'autonomia dels agricultors.

També, un pas important per establir i multiplicar aquestes empreses demòtiques en un nucli de població pot ser **la presentació de la proposta de la DI a les eleccions locals**. Aquest és un mitjà eficaç per difondre massivament un programa a favor d'una democràcia inclusiva i donar l'oportunitat d'iniciar la seva execució immediata a una escala social important²³. En el cas de l'agricultura i l'alimentació, la presa del poder local per part de les assemblees populars podria incentivar un procés de municipalització de terres i de creació de cooperatives demòtiques de producció i consum agroecològic. Es podria decidir taxar fortament les corporacions transnacionals que operin al municipi i dedicar els impostos locals a consolidar el sector econòmic demòtic. A més, si som conscients que la problemàtica dels transgènics, com la majoria de problemàtiques actuals, té un abast internacional, és important que totes les comunitats on el moviment de DI hagi pres el poder local es confederin en l'àmbit regional, nacional i internacional, en

resulta rellevant en l'àmbit de l'alimentació i l'agricultura. Per una descripció àmplia i global de l'estratègia proposada, vegeu el capítol 7 del llibre "*Hacia una democracia inclusiva*" o bé l'article "*Estratègies de transició i el projecte de la DI*" que podeu trobar a www.democraciainclusiva.org/txt/estrat.pdf

²³ La presentació del programa de DI no es fa com a part d'un partit polític convencional sinó d'un moviment que té l'objectiu de dissoldre el poder local concentrat i passar la gestió municipal a les assemblees de ciutadans.

un procés que pugui arribar a substituir progressivament l'actual Unió Europea de capitalistes per una Comunitat Europea dels pobles i les actuals organitzacions internacionals oligàrquiques per assemblees confederals democràtiques on les veus de totes les comunitats es puguin fer sentir a través de delegats revocables²⁴

D'altra banda, el moviment de DI podria finançar **equips de recerca i investigació científica** que contrarestessin totes les fal·làcies de la "ciència" que construeix teories i realitza experiments al servei dels interessos de les grans corporacions (biotecnològiques, farmacèutiques, etc.) ja que depèn plenament d'elles. La creació de **mitjans de comunicació demòtics** amb capacitat de difondre massivament a les comunitats una informació lliure d'interessos parcials mercantils és també crucial en aquest procés.

Si bé l'establiment d'institucions econòmiques alternatives és una condició imprescindible per possibilitar l'existència d'un marc institucional ecològic, la condició suficient són uns valors de respecte i unió amb la natura, és a dir, un **nou paradigma social** que no vegi la natura com una màquina i els codis genètics com un *Legó* del qual es poden recombinar les peces segons la voluntat humana, sinó que tingui una concepció de la natura i la genètica com un tot complex i interdependent. Aquests nous valors han d'anar evolucionant en paral·lel amb la participació dels ciutadans en les noves institucions demòtiques. La **creació d'institucions educatives** democràtiques i no mercantilitzades podria tenir un paper fonamental en aquest procés d'evolució de la consciència.

En conclusió, la construcció d'una forma d'organització social autènticament democràtica i realment ecològica és probablement l'única sortida a la crisi multidimensional actual en la qual s'insereix la problemàtica dels transgènics. No podem deixar el nostre futur en mans d'unes elits privilegiades que monopolitzen el poder polític i econòmic en benefici propi, ni d'unes dinàmiques que perseguint el creixement i la mercantilització espolien progressivament el planeta i la major part dels seus habitants. La transformació social que necessitem és a les nostres mans i, com diu Castoriadis, *"la seva realització no depèn de res més que de l'activitat lúcida dels individus i dels pobles, de la seva comprensió, de la seva voluntat, de la seva imaginació"*.

Laia Vidal

Aquest article ha estat publicat originalment a la publicació quadrimestral de Democràcia Inclusiva DEMOS (Tardor-Hivern 2010)

²⁴ Per una explicació detallada de l'organització confederal, veure *"Hacia una Democràcia Inclusiva"* cap 6.